

rialno in, kar je bilo morda še pomembnejše, moralno pomoč. Raevskij pri tem ni opravljal samo dolžnosti uslužbenca, ki mu je poverjena propaganda in obveščevalna služba, temveč se je zavzel za svoj posel s pravo misijonsko vnamo. »Vse, kar bom mogel še naprej storiti za svoje slovenske brate«, je pisal leta 1866 Matici, »bom storil z velikim zadovoljstvom, samo povejte«. (433) Čeprav so njegovi odnosi s Slovenci v okviru celotne objavljene korespondence dokaj skromni (izjema so obširna pisma F. Celestina, profesorja ruske literature v Zagrebu, ki pa govori o hrvaških razmerah), so vendar zanimivi, saj nam zgovorno potrjujejo, kako je bila razširjena med našo duhovno in laično inteligenco zagledanost v Rusijo in kolikšen pomen je imela zanje zavest, da so del velike slovanske družine.

Jože Pirjevec
Univerza v Trstu

SLOVENSKA ELEGIJA PO LETU 1879

Nemški slavist in slovenist iz Göttingena dr. Peter Scherber je s knjigo *Die slovenische Elegie, Studien zur Geschichte der Gattung* (Wiesbaden, ZRN, 1974) načel novo problematiko v slovenski literarni zgodovini. V njej obravnava slovensko elegijo v stoletnem obdobju 1779—1879, katerega začetek označuje pojav prvega slovenskega pesniškega almanaha Pisanic, konec pa med drugim prevlada proze nad dotlej gospodujočo liriko in upadanje Stritarjevega pozitivnega delovanja na razvoj slovenske literature, ki se je končalo prav z objavo njegovih Dunajskih elegij. Nato, po Scherberjevih besedah, ta pesniška vrsta ni več prevzemala bistveno novih pobud. Proti koncu 19. stol. so bile vrstne označbe za elegijo vedno manj izostrene in zavest o njej v njeni tradicionalni podobi se je vedno bolj izgubljala. Primer za to je Simon Gregorčič, pri katerem je *elegično* postalo temelj njegove celotne lirike, ne da bi mogli katero njegovih pesmi označiti za elegijo.

Scherberjevo delo nam kljub sprejemljivim utemeljitvam o časovni zaokroženosti problematike ponuja vprašanje, kaj bi pokazala raziskava elegije po l. 1879. S pripombo o elegičnem pri Gregorčiču že sam sega čez zastavljeno mejo; sicer pa je poskusen pregled problematike za čas po l. 1879 pokazal naslednje:

F. Zdravec piše, da je bilo v času nove romantike »objavljenih malo elegij«¹ in med njihovimi avtorji našteva *Lea Leviča*, *V. Moleta* in *A. Debeljaka*,² medtem ko ne omenja *A. Medveda*, ki ima v Poezijah iz l. 1905 cikel *Žalnice*, in na koncu še *Žalne pesmi preroka Jeremije ob Jeruzalemskem mestu*. Pač pa prav v tej zvezi posveča Medvedu precejšnjo pozornost I. Pregelj, ki v DS piše: »Elegika je namreč temeljni glas vsega miselnega in čustvenega Medveda, kjer res govori kot pesnik...«³

Tudi v obdobju med obema vojnama, ki sta ga duhovno in stilno najbolj zaznamovala ekspresionizem in socialni realizem, elegija kot vrsta ni popolnoma utonila v pozabo. O tem pričajo že nekateri naslovi, npr.: *Besede iz groba*, *Melanholija*, *Istrska elegija* (A. Gradnik, Padajoče zvezde, 1916), *Na grob padlemu prijatelju*, *Ob slovesu, Melanholija* (J. Glazer, Pohorske poti, 1919), *Elegija* (J. Glazer, Čas-Kovač, 1929), *Melanholija*, *O pojte vigilije* (S. Kosovel, ZD I, 1960), *Žalostni večeri* (P. Golia, Pesmi, 1936), *Kamniške elegije*, *V spomin Tomaža Bizilja*, *Ob smrti bratove hčerke* (I. Gruden, Dvanajsta ura, 1939), *Tužna pesem*, *Grob na pobrežju* (A. Gradnik, Zlate lestve, 1940), *Žalostinka za obeščencem* (B. Vodušek, Odčarani svet, 1939). Tudi naslove zbirk *Žalostne roke* (1922), *Vigilije* (1923) A. Vodnika in *Novembrske pesmi* (1936) M. Jarca moremo ob upoštevanju pomenskega (semantičnega) prenosa prišteti sem.

Že ti primeri kažejo, da se tudi sedaj pojavljajo elegije vseh tipov (glede na Scherberjevo razvrstitev), le njihovo razmerje in kvaliteta se spremenita. Prevladujeta ljubezenska elegija in melanholična refleksija (ki je bila prej dokaj redka); epicedij (= ža-

¹ F. Zdravec, *Nova romantika in mejni obliki realizma*, ZSS 5, Maribor, 1970, 95.

² F. Zdravec, *Lirske in epske pesniške oblike v obdobju slovenske moderne*, JIS 8, 1968, 212.

³ Dr. I. Pregelj, *Medvedova lirika*, Dom in svet, 1923, št. 2, 55. Kartoteka literarno-teoretičnih terminov pri Inštitutu za slov. lit. in lit. vede SAZU, Ljubljana.

lostinka ob smrti) in propemptikon (žalostinka ob slovesu) nista več namenjena komurkoli, ampak v resnici ljubljenim osebam: staršem, prijateljem. Z eno besedo — elegija se sedaj v nasprotju s prejšnjimi obdobji (razen Prešerna) ponotranji in zapre v oseben krog, subjektivizira; zato patriotska elegija docela izgine. Toda znova se pojavi ob pričakovanju svetovnega spopada. Elegičnega občutja je najti v pesmih tega časa malone pri vsakem pesniku mnogo več, kot ga razodevajo ustrezni naslovi, in ne glede na to, če je zadoščeno formalnim kriterijem. F. Zadavec opaža, da je elegičnost ena od lastnosti Grudnove ljubezenske lirike.⁴ To je značilno tudi za M. Bora (*Balada o gramofonu*, 1940) in I. Brnčiča (*Balada*, 1940): »Obe baladi skoraj elegično naznanjata tesnobno ozračje, ki je tedaj obkoljevalo evropskega razumnika.«⁵

Nov razmah in pomen doživi elegija v času NOB, tako pri ozaveščenih pesnikih (npr. M. Jarc, *Elegija, Človek in noč*, 1960; I. Gruden, *Ob materini smrti*, *Pesmi*, 1949; C. Vipotnik, *Zeleni grobek, Drevo na samem*, 1956; J. Šmit, *Dunajska elegija, Dvojni cvet*, 1953) kot pri avtorjih množičnega slovenskega NOB pesništva.

Tudi po drugi svetovni vojni ta pesniška vrsta, vsaj s poimenovanjem, ni zamrla, čeprav se smisel in občutek za vrstno pripadnost besedil vedno bolj izgublja. O njenem obstoju govorijo pesmi kot *Jesenska elegija* P. Golie (Novi svet, 1946), *Elegija mrivi materi* (B. Fatur, *Knjiga lirike*, 1947), *Žalostinke* (J. Šmit, *Srce v besedi*, 1950), *Midva sva tiho pozabljeno pokopališče* (I. Minatti, *Pa bo pomlad prišla*, 1955), *Žalostinka* (C. Vipotnik, *Drevo na samem*, 1956), *Elegija* (K. Kovič, *Prezgodnji dan*, 1956), *Osmrtica računovodji Petru Pertotu* (L. Krakar, *Cvet pelina*, 1962).

Sklep: Tudi dandanes elegija zasluži svojo pozornost, saj po letu 1879 še živi v slovenski literarni zavesti, resda docela nevsiljivo, toda ustvarjalno, kot kažejo njena preoblikovanja. Izginja le smisel za njeno tradicionalno oz. klasično podobo. Doživela je prenekatero motivno, oblikovno in stilno spremembo.

Marija Stanonik
SAZU v Ljubljani

Kulturnozgodovinske ekskurzije

Z JESENIC V MOJSTRANO IN NA DOVJE*

S prispevkom še malo ne mislim omajati trdnosti, zanesljivosti, izčrpnosti in vrednosti Ruplovega članka, saj mu je na ta način pisano delo narekovala metodologija podobnih »vodnikov«, objavljenih v zadnjih letnikih JiS. Torej ne gre za kako dopolnilo v čistem literarno zgodovinskem smislu, temveč za omembo pojavov, stvari in ljudi, ki jih na takšni ekskurziji vendarle ne gre prezreti, čeprav sodijo v razdelek »kultura« v najširšem pomenu te besede.

JESENICE

Ob vsem povojnem vrvežu kulturno življenje na Jesenicah ne le da ni zamrlo, ampak so ga vztrajni kulturni delavci kar naprej potiskali v ospredje. Največ zasluga za to ima Joža Varl, predsednik DPD Svoboda »Tone Čufar«, zdaj glavni urednik tovarniškega glasila Železar. Ustanovil je pri društvu kulturno umetniški klub, katerega člani in občasni sodelavci se s vojimi deli predstavljajo v Listih, po tehtnosti prispevkov brez dvoma premalo opaženi prilogi Železarja. V Listih, ki izidejo običajno štirikrat na

⁴ F. Zadavec, *Ekspresionizem in socialni realizem II*, ZSS 7, 1972, 60.

⁵ F. Zadavec, *Ekspresionizem in socialni realizem I*, ZSS 6, 1972, 176–177.

* Dopolnilo k Ruplovim Literarno zgodovinskim ekskurzijam po Gorenjskem. JiS XIX, 1973/74, str. 306–309